

Бактерията *Xylella fastidiosa* разширява кръга на гостоприемниците си и завладява нови европейски територии

Автор(и): Елка Димитрова, н-к отдел "Фитопатология и ФСД"; Милена Димова, гл. експерт в ЦЛКР

Дата: 16.04.2018 Брой: 4/2018

Централната лаборатория по карантина на растенията съобщава:

Xylella fastidiosa Wells, Raju, Hung, Weisburg, Parl & Beemer е причинител на голям брой заболявания по растенията, като Пирсова болест на лозата, вджудаване по люцерната, листен пригор по бадем, цитрусова пъстра хлороза, синдром на бързо загиване на маслината, пригори по бук, дъб, явор, зокум, кафе, др. Въпреки, че бактерията е позната като „топлолюбива“, нейните шест щама, четири от които представени в Европа, големия брой на растенията гостоприемници и вектори, увеличават риска от бързото ѝ навлизане и заемане на нови територии, включително и в страни с по – студен климат.

Поради голямото икономическо значение в световен мащаб бактерията е със статут на карантинен вредител. За България е включена в **Наредба № 8 от 27.02.2015 г. за фитосанитарния контрол**, Приложение № 1, Част А, Глава II, като вредител за който има данни, че се среща в Европейския съюз и е важен за него.

През август 2015 г. Франция съобщава за *Xylella fastidiosa* subsp. *multiplex* по *Polygala myrtifolia* на остров Корсика, а до края на същата година кръгът от гостоприемници се разширява и включва видовете – *Spartium junceum*, *Artemisia arborescens*, *Asparagus acutifolius*, *Coronilla valentina*, *Lavandula angustifolia*, *Rosa floribunda*.

През 2016 г. в Испания е установена *Xylella fastidiosa* по череша (*Prunus avium*) на Балеарските острови, а по-късно - по *Olea europea*, *Nerium oleander*, *Polygala myrtifolia*, *Citrus* sp., *Lavandula angustifolia*, *L. dentata*, *Acacia saligna*, *Rosmarinus*, *Prunus dulcis*, *P. domestica*, *Vitis* sp.

В Германия през същата година *Xylella fastidiosa* е установена по единични растения олеандър, а през март 2017 г. в Чехия - по *Polygala myrtifolia*, в Швейцария, Франция, Холандия и Австрия - по растения от декоративно кафе, внос от Южна Америка. Всички заразени растения са унищожени.

Бактерията изобилства в ксилемата на растенията и се пренася с насекоми вектори - цикади от сем. *Cicadellinae* и сем. *Cercopidae*: *Homalodisca coagulata*, *H. insolita*, *Oncometopia orbona*, *Graphocephala versuta* и *Cuerna costalis*. За Европа е установено, че основни вектори са *Philaenus spumarius* и *Cicadella viridis* (зелена цикада). Двата вида се срещат у нас. Бактерията напада видове от род *Prunus* – праскова, бадем, череша, слива и др. Младите летораста са недоразвити, скъсени и потъмно-зелени. Листата и цветовете се появяват по-рано и се задържат на дървото по-дълго от тези на здравите дървета, като листната маса е по-плътна и тъмно оцветена. През юни по периферията на листата се появява пригор, който за кратко време обхваща цялата петура (периферна некроза). Короната на дърветата е сплесната, компактна, подобна на чадър. Засегнатите дървета дават по-дребни по-малко плодове. Обикновено след няколко години (около 3-5) плододаването намалява с 80-90%. През пролетта болните лози имат подтиснат растеж. Растенията са вджуджени и се наблюдават деформации на листата. Развитието на такива растения започва по-късно. **По време на вегетацията по периферията на листата се появява пригор, който за кратко време обхваща цялата петура** (този симптом се наблюдава от месец юни). **Листата изсъхват и окапват, а дръжките остават да висят по леторастите.** При по-слабо нападение около пригорните петна, в зависимост от сорта на гроздето, тъканите жълтеят или червенеят. Леторастите не узряват или узряват неравномерно, при прорез на дървесината личат жълти до кафяви линии. В проводящата система се образуват тапи от смоловидно подобни вещества, които причиняват запушването им и растенията завяхват. Гроздовете се петносоват и почерняват. Според сортовете, климатичните условия, еволюцията на популацията на насекомите - вектори, наличието на растения - гостоприемници, увяхването и загиването могат да настъпят бързо при младите лози и за три или четири години при по-старите. Симптомите по декоративните растения са сходни при различни дървесни видове, като *Acer* spp., *Cornus florida*, *Celtis occidentalis*, *Liquidambar styraciflua*, *Morus alba*, *Platanus* spp., *Quercus* spp., *Ulmus americana* и др. В повечето случаи болестта се идентифицира с характерно изкривяване на листата, периферна некроза с ясно изразен хлоротичен (жълт или червен) венец. Обикновено симптомите се развиват от по-старите към по-младите листа, като загиват отделни клони, а в последствие и целите дървета. Тези симптоми са най-характерни в края на лятото и началото на есента. Поради икономическото значение на вредителя и установеното му наличие в Италия, с цел изясняване на ситуацията на територията на Европейския съюз, Европейската комисия издава на 13 февруари 2014 година Решение за изпълнение C(2014) 726 final относно мерки за предотвратяване на разпространението на *Xylella fastidiosa* (Well et Raju) в Съюза, според което държавите членки се задължават да проучват и докладват за ситуацията с вредителя на територията на страните си.

По изпълнение на Решенията на Европейската Комисия от 2014 и 2015 г. в Италия са предприети следните карантинни мероприятия:

- Определяне на демаркационни зони (включващи заражена зона + буферна зона с ширина най-малко 10 km).
- Унищожаване на заразените растения.
- Унищожаване на растенията гостоприемници криещи риск от зараза в околната зона с ширина 100 м около заразената, около пътища, канали, зелени площи и др.
- Контролиране на векторите по плевели и диви растения.
- Инсектицидни третирания срещу възрастните насекоми-вектори.
- Повишаване на обществената осведоменост на населението за заплахата, която представлява посоченият вредител, и за мерките, приети за недопускане на неговото въвеждане и разпространение в страната.

В България наблюдения за карантинния вредител се провеждат от 2002 г. по лозата – в лозови маточници, насаждения с вносен и местен посадъчен материал, а от 2014 г. и по други растения гостоприемници. Наблюдения се извършват на територията на цялата страна в съответните пунктове за наблюдение (овощни, декоративни и горски разсадници, оранжерии, градини, градински центрове, паркове, обществени зелени площи и търговски обекти на растения гостоприемници с произход от трети страни и други страни членки на ЕС, като под особено внимание бяха тези, с произход Италия, Франция и Испания.

От началото на провеждане на Мониторинговата програма до момента не е установена зараза от *Xylella fastidiosa* на територията на страната.

При наблюдение на симптоми от страна на производители, търговци на посадъчен материал е важно е да се съобщи незабавно на отделите по растителна защита в Областите дирекции по безопасност на храните, което ще позволи бързо прилагане на подходящи мерки срещу болестта.